

УДК 811.161.2'243'38'42(079.1)

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В УМОВАХ ІНШОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Марія Редьква

*Ягеллонський університет,
кафедра україністики,
вул. Св. Кишжа, 14, 31-023 Краків, Польща
тел: +48888873451
ел. пошта: redkva_m@ukr.net*

Окреслено поняття автентичних матеріалів, подано їхню класифікацію, проаналізовано значення в дидактиці. На основі вибраних типів автентичних матеріалів описано методи та способи їх застосування в навчанні української мови як іноземної в іншомовному середовищі.

Ключові слова: українська мова як іноземна, комунікативний напрям, соціокультурний компонент, автентичні матеріали, дидактичні матеріали, носій мови, рівень володіння мовою.

Вивчення української мови як іноземної на сучасному етапі варто розглядати у двох іпостасях – вивчення мови студентами-іноземцями в Україні, тобто у мовному середовищі, та вивчення мови за кордоном в умовах іншомовного оточення. Перебування у мовному середовищі передбачає безперервний контакт з мовою і засвоєння її різними шляхами. Крім оволодіння власне мовним матеріалом, така ситуація максимально сприяє і заглибленню в культурний та соціальний аспекти життя, що є невід'ємними елементами формування вторинної мовної особистості.

Під час вивчення іноземної мови в іншомовному середовищі такі умови потрібно створювати штучно, максимально долучаючи студентів до різних форм функціонування мови. Саме в цьому разі на перший план виходить використання автентичних матеріалів на заняттях, а також скерування студентів до якісних та адекватних джерел різноманітної інформації в письмовій та усній формах – від коротких новинарських повідомлень та рекламних роликів до статей, теле- та радіопередач, фільмів, мультфільмів тощо. (У контексті української мови треба бути особливо пильним з огляду на значний пласт неякісної медіа продукції. Тому перед тим, як рекомендувати щось для самостійного опрацювання або для виконання певних занять в аудиторії, потрібно ретельно проаналізувати форму та якість пропонованого матеріалу).

Використання автентичних матеріалів є корисним та актуальним в обох ситуаціях вивчення мови, однак поза мовним середовищем набуває додаткових функцій і має певні особливості.

В українській методиці навчання іноземних мов поняття *автентичні матеріали* почало функціонувати і, відповідно, досліджуватися порівняно недавно. Ідею активного застосування автентичних матеріалів в українській та російській науці обґрунтовували А. М. Алексюк, Є. М. Верещагін, В. Г. Костомаров, В. П. Наталин, С. Ю. Ніколаєва, О. М. Шерстюк, К. О. Штерн та ін. Однак у світовій практиці застосування автентичних матеріалів та перші наукові розвідки про методику їх

використання з'явилися ще у 50-х роках ХХ ст. Так, саме у цей період у французькій методиці разом із розвитком вчення про викладання французької мови як іноземної набув поширення аудіовізуальний метод. Згодом, у 70-х роках минулого століття, дискусія щодо ведення навчального процесу активізувалася і значний вклад у розвиток методичної основи ефективного використання автентичних матеріалів здійснили Н. Besse, D. Coste, R. Gallison, T. Hedge, R. Nataf, O. Sturge Moore та ін. На сучасному етапі новітні методичні підходи до використання автентичних матеріалів досліджені у працях J.-P. Cug, I. Gruca, S. Degener, M. Dakowska, J. Harmer, E. Jacobson, M. Smuk, P. Sanderson, J. Sherman, D. Tomczuk та ін. З огляду на рівень зацікавлення проблематикою, вона залишається на часі. Це зумовлено передовсім переважанням у сучасній методиці комунікативного підходу поруч із традиційним граматично-перекладним методом, а також динамічністю сучасного світу, що вимагає активного засвоєння інформації, включаючи і мову, та розвитком технічних засобів. Саме останній чинник дає змогу вдосконалювати та урізноманітнювати використання аудіовізуальних засобів навчання, а також робить більш доступним та відкритим для студентів значний пласт інформації.

Мета статті – з'ясувати визначення поняття *автентичні матеріали* з огляду на різне його трактування, визначити основні види та методи, а також специфіку використання автентичних матеріалів на заняттях з української мови як іноземної в іншомовному середовищі.

Незважаючи на активне функціонування у сучасній методиці поняття *автентичні матеріали* (англ. *authentic materials*, фр. *documents authentique*, пол. *materiały autentyczne*) та опис шляхів їх використання, термінологічне окреслення залишається контроверсійним. На думку М. Смука, важко окреслити однозначно поняття *автентичних матеріалів* і визначити межу між *автентичними* та *дидактичними матеріалами*. Дослідник висуває тезу про те, чи настільки потрібно доводити різницю між ними [5: 76]. На основі аналізу словників, підручників, статей з методики викладання іноземних мов різних років учений описує основні риси, притаманні автентичним матеріалам. Вони охоплюють різні форми – усні, писемні, електронні, іконографічні, предметні. Пов'язані з різними сферами життя – побутом, культурою, професійною діяльністю. Виникають у так званих справжніх комунікативних ситуаціях (у цьому разі поняття *справжній* протиставляється поняттю *дидактичний*). Їхнє виникнення зумовлене реальною комунікативною метою (поняття *реальний* трактують у цьому контексті як антонім поняття *дидактичний*). *Автентичні матеріали* творяться винятково носіями мови і призначені передовсім для носіїв мови. Вони не призначені початково саме для вивчення іноземної мови. Їхньою первинною метою не є передавання знання мови в буквальному значенні. З огляду на теми, які розглядають у цих матеріалах, їх ще називають суспільними, соціально зорієтованими. Залежно від того, чи піддаються вони модифікації, чи ні, їх окреслюють поняттям *дидактизовані* або *недидактизовані* автентичні матеріали [5 :77].

У сучасній науковій літературі до автентичних матеріалів відносять:

- матеріали зі щоденного життя: мапи, розклад руху транспорту, туристичні буклети, білети в кіно, дорожні знаки, вивіски тощо;
- тексти писемні та усні, взяті із засобів масової інформації: радіопередачі, телевізійні випуски новин, газети, реклама тощо;
- аудіозаписи: інтерв'ю, дебати, пісні та ін.;
- писемні тексти: література, театральні вистави, каталоги, публікації, меню в ресторани, кав'ярні тощо;

- матеріали, які містять репліки та малюнки: фільми, комікси, настільні ігри;
- електронні засоби: інтернет, комп'ютерні ігри [1: 431– 432, 435].

Цей перелік можна розширювати з огляду на новинки, які регулярно з'являються в сучасному світі.

Щодо цінності та доцільності використання певних *автентичних матеріалів* існує низка застережень, на які, зокрема, вказує Мацей Смух: відтворення описаного культурного контексту в певних межах, надто багато нових структур, низька якість аудіозаписів тощо. Усі ці чинники ускладнюють зосередження на мериторичній цінності даного для опрацювання матеріалу [5: 76].

Рівень володіння мовою (початковий /основний, середній / рубіжний, високий – за міжнародною класифікацією A1–A2, B1–B2, C1–C2) є визначальним чинником в активності та якості автентичних матеріалів.

Використання на заняттях автентичних матеріалів певної мови сприяє активному заангажуванню студентів у чужомовне середовище. Опрацювання неадаптованих текстів, наприклад, рекламних, інформаційних тощо, поглиблює усвідомлення дотичності до живої сучасної мови, навчає розуміння та уміння застосовувати подібні тексти у відповідній ситуації, що значно підвищує мотивацію вивчення мови.

На основі автентичних матеріалів можна відстежувати зміни в культурній парадигмі, *savoir-vivre*, також вони дають змогу розширювати традиційну тематику, співвідносити певний пласт лексики, конструкції з реальною ситуацією, у якій ця інформація може бути використана. Це сприяє реалізації лінгвокультурологічного та соціокультурного аспектів у вивченні іноземної мови.

З власне мовного погляду, окрім засвоєння загальноживаної лексики, синтаксичних конструкцій, важливим є опрацювання неологізмів, ідіом, жаргонізмів, аббревіатур, які з огляду на те, що не завжди знаходять фіксацію у словнику на певному етапі, спричиняють найбільше труднощів для іноземців.

Ефективним є використання й аудіовізуальних засобів. Особливо на сучасному етапі технічний супровід вивчення мови дуже багатий, різноманітний і легкодоступний. Відео- та аудіоматеріали, завантажені в міжнародній павутині, дають змогу практично кожному адаптовану тему збагачувати аудіо- чи відеорядом.

Використання аудіовізуальних засобів, а також інших видів автентичних матеріалів допомагає виходити за межі підручника і працювати з неадаптованими текстами, висловами, розуміння яких виникає лише з розуміння ситуації (наприклад, назва салону пошиття віконних завісок „*Тюль-Пан*” побудоване на грі слів, яку можна правильно трактувати, лише знаючи контекст уживання).

У сучасних підручниках навчання іноземних мов, зокрема і підручниках з української мови як іноземної, активно використовують взірці автентичних матеріалів або адаптованих з дидактичною метою так званих *квазіавтентичних матеріалів*, які можуть бути подані як *рекламні буклети, квитки на транспорт, у театр, рахунки, резюме, листи різного типу* тощо. Автентичні матеріали містяться у підручниках, призначених для різного рівня володіння мовою (A1–A2, B1–B2, C1–C2).

Залежно від рівня використовують різні за складністю матеріали. На нашу думку, вміщення таких елементів у структурі підручника вимагає певної обережності. Передовсім на початковому етапі засвоєння лексичних структур правильне розуміння контексту, усвідомлення соціокультурної реальності функціонування таких речей не відбувається в повному обсязі, оскільки потребує додаткової підготовки, зокрема лінгвокраїнознавчої та соціокультурної. Отож, на цьому етапі доцільно використовувати

вати саме адаптовані тексти, які містять прості лексичні та синтаксичні конструкції. І лише після опрацювання та засвоєння базових знань варто використовувати неадаптовані матеріали, взяті з живомовного середовища, проте їх теж потрібно ретельно добирати. Середній та високий рівні вивчення мови дають змогу інтерпретувати вже засвоєний мовний матеріал і використовувати його для самостійного аналізу запропонованих автентичних матеріалів. На цих етапах оволодіння мовою ефективно порівнювати певні види автентичних документів у різних мовах (у досліджуваній ситуації – в українській та рідній мові студента-іноземця). Такий порівняльний аналіз доцільно здійснювати на основі буклетів, рекламних листівок чи рекламних роликів певних мережених компаній, які відомі майже у всьому світі. Наприклад, рекламний ролик компанії Кока-Кола. Запропонований контекст допоможе виявити універсальні спільні концепти, а також елементи, які наявні лише у варіанті певною мовою, що зумовлено, по-перше, лінгвальними особливостями, а по-друге, культурними. Якщо описаний вид діяльності запропонувати у групі, де навчаються носії кількох різних мов, можна його трансформувати в дискусію або застосувати метод проекту. Оскільки, на думку М. Даковської, культурний та ситуаційний контекст впливає на інтерпретацію понять, цінностей та символів і часто у носіїв мови та іноземців вона не може бути аналогічною [2].

Використання автентичних матеріалів також змінює традиційну структуру підручника з дидактичного погляду, зміщуючи акценти з граматики-перекладного методу на комунікативний та інтегративний, а також дає змогу візуально урізноманітнити його графічний образ.

З іншого боку, інформаційне наповнення більшості матеріалів, які використовують у вивченні мови, регулярно змінюється, збагачується новою лексику, новим слововживанням, переходить у новий контекст тощо. Тому активне використання таких елементів у підручнику призводить до того, що за якийсь час він стане застарілим з огляду на темпи оновлення інформації в сучасному світі.

На нашу думку, доцільно викладачам мови добирати додатковий актуальний тематичний матеріал. Це дає змогу презентувати зріз автентичних матеріалів як такі, що мають прикладне значення і водночас підвищують мотивацію студентів до засвоєння пропонованого мовного матеріалу, розширювати, збагачувати та оновлювати тематику. На основі таких матеріалів можна активно реалізовувати креативний підхід до вивчення мови. Доцільність застосування таких методів та підходів доведена практично у вивченні мови в середовищі, і поза мовним середовищем.

Тим більше, що завдяки інтернету такі матеріали доступні і це полегшує забезпечення дидактичної бази для вивчення мови в іншомовному середовищі.

Важливим та ефективним видом автентичних матеріалів є писемні та усні тексти з мас-медіа. Передовсім це авторитетні інтернет-видання, більшість популярних друкованих видань теж мають свої сайти. Завдяки сучасним технічним можливостям і електронним ресурсам стало можливим опрацювання певних публікацій в аудіо- та письмовій формах (наприклад, ресурси Радіо Свободи та радіо ЗІК). Опрацювання таких публіцистичних текстів ефективно доповнює роботу з підручником на основі адаптованих текстів та аудіозаписів. Крім того, вони містять актуальну інформацію – подають найновішу статистику, описують окремі суспільні та політичні проблеми, останні події (фестивалі, спортивні змагання тощо), тобто співвідносять опрацьовану інформацію з реальною ситуацією, що зближує студента-іноземця з мовною реальністю. Використання публікацій різних авторів сприяє презентації варіативності

мови та мовлення, що особливо важливо для майбутніх контактів студентів-іноземців з мешканцями різних частин України.

Саме тексти зі ЗМІ часто містять елемент дискусії, що сприяє організації в аудиторії обговорення з активним використанням мовних зворотів, стійких словосполучень, кліше, ідіом, використаних у дискутованому тексті. Це стимулює використання нових лексичних одиниць, пошук аналогічних мовних ситуацій у рідній мові, сприяє розвитку мовленнєвих умінь та навичок. Таким способом студенти активно засвоюють визначену тематичну лексику та правильне слововживання. Вивчення в контексті усталених зворотів дуже важливе, оскільки часто мовці, спілкуючись іноземною мовою, використовують скальковані вислови рідної мови, що спричинює проблеми в адекватному сприйнятті та розумінні інформації. Це підвищує мовну та мовленнєву компетенцію студента, водночас мова стає не лише об'єктом вивчення, а передовсім засобом спілкування. Комунікація утворює переконання студента у прикладному значенні володіння мовою.

На думку авторів книги „Using Newspapers in the Classroom”, які обґрунтовують використання друкованих ЗМІ на заняттях з англійської мови, саме газети та журнали важливі у вивченні мови, оскільки вони охоплюють тексти різних видів та стилів мовлення, які непросто знайти в загальновідомих джерелах та підручниках. У газетах та журналах, крім статей про новини кіно, нові молодіжні рухи, спортивні клуби, музику, мистецтво, можна знайти поезію, комікси тощо [7].

Щодо методики використання друкованих ЗМІ чи опрацювання вибраних статей, рубрик електронних видань, то вона теж визначається передовсім рівнем володіння мовою. На початковому рівні (A1–A2) доцільно використовувати короткі публікації фактологічного характеру, прості для розуміння та сприйняття. На таких матеріалах в основному студенти опановують саме лексичний матеріал та вчаться будувати прості та складні розповідні речення.

На середньому (B1) та високому (B2) рівнях роботу можна організувати кількома способами. Крім традиційних видів активності – читання, опрацювання лексики, інтерпретації, дискусії, ефективним є так званий метод роботи із заголовками як взірцями сконденсованої передачі інформації. На основі запропонованих заголовків можна організувати обговорення, про що може йти мова у статті під такою назвою. Пізніше порівняти зміст статті із запропонованими варіантами. Ефективним методом є опрацювання тексту з подальшим придумуванням заголовка до нього. Можна також запропонувати сформулювати заголовки рідною мовою студентів і зіставити світоглядні способи окреслення тих самих явищ. У порівняльному аспекті доцільно проаналізувати особливості формулювання заголовків у різних мовах – українській і рідній мові студента.

На високому рівні вивчення мови (B2, C1, C2) можлива реалізація принципу концентричного розширення лексичного та граматичного матеріалу на основі різножанрових газетних та журнальних публікацій. Жанрово-стилістичну диференціацію текстів можуть простежити лише студенти з достатньо високим рівнем володіння мовою. Доцільно акцентувати на стилістичному забарвленні слів. Практика доводить, що стилістичний аспект є одним із найважливіх у вивченні іноземної мови, навіть якщо йдеться про споріднені мови (наприклад, польську та українську, російську та українську, польську та російську). Складність виникає і через варіативність уживання слів, уживання в переносному значенні та в контекстуально зумовленому значенні. Без соціокультурного підґрунтя студент не завжди адекватно сприймає та розуміє текст.

Цікавим є використання поєднаних тематично матеріалів різних періодів. Наприклад, фрагментів тематичних газетних публікацій різних років. На прикладі таких матеріалів студенти вищого рівня вивчення мови можуть не лише вивчати лексичні одиниці, а й порівнювати стилістичні та лексичні відмінності. З огляду на темпи оновлення лексичного наповнення публіцистичних текстів, такі компаративістичні студії засвідчують та унаочнюють зміни в мовленні, а отже, мові, зумовлені швидкістю змін у світі. Наприклад, якщо порівняти тексти однієї тематики на сучасному етапі та десятирічної давності, чітко простежується різниця в поданні інформації, використанні лексичних та стилістичних засобів. Протягом останніх десятиліть мова мас-медіа значно змінилася, особливо що стосується дестандартизації мовних засобів, активного використання розмовних і просторічних елементів тощо. Розуміння змісту текстів студентам-іноземцям ускладнюють і поліфункціональність та багатожанровість мови преси. З одного боку, це викликає певні труднощі і спонукає до активного пошуку поза контекстом, а з іншого – сприяє підвищенню мовної компетенції студента, кращому розумінню ним довколишньої дійсності, долучення не лише до мовного середовища, а й до певних суспільних та політичних процесів.

Порівняння публікацій різних років дає змогу провести спостереження, які лексичні одиниці, поняття не є актуальними на сучасному етапі і вийшли з активного вжитку й, навпаки, завдяки яким явищам, подіям, змінам словниковий запас збагатився новими одиницями.

Активне опрацювання різножанрових публіцистичних матеріалів в усній та писемній формах сприяє формуванню, окрім уміння вести дискусію, уміння використовувати різні мовленнєві форми, прийнятні для цього виду діяльності, активізує навички монологічного мовлення. Різниця між монологічним висловлюванням на визначену тему студента високого рівня володіння мовою від початкового чи рубіжного полягає не лише в тому, що це відтворення змісту опрацьованого тексту, а й у тому, що це власна інтерпретація його, вираження власного погляду на певні аспекти, відповідне стилістичне та композиційне форматування висловлювання, проведення паралелей, алюзій з іншими, позатекстовими фактами.

Як ми зазначали вище, велике значення у підборі автентичних матеріалів загалом і газетних та журнальних публікацій, зокрема, відіграє якість друкованої продукції чи інтернет-ресурсів. З огляду на сучасну ситуацію в українських ЗМІ, коли у друк потрапляють неякісні тексти з низьким мовним рівнем, завдання викладача полягає в ретельному моніторингу тих джерел, які він пропонує для роботи студентам. В умовах іншомовного середовища це є особливо актуальним, оскільки здебільшого перші орієнтири в медійному просторі надає саме він.

Отже, використання різних видів автентичних матеріалів забезпечує вивчення живої сучасної мови у розмаїтості її лексичних, граматичних, синтаксичних структур, літературних та позалітературних компонентів, водночас сприяє засвоєнню позамовних культурологічного та соціокультурного контекстів. Вивчення мови у середовищі забезпечує постійний та різноманітний контакт з мовою у її усній та писемній формах. Таким способом, активно засвоюються, крім літературного, дидактично організованого пласту мовного матеріалу, розмовні елементи. Зокрема, просторічна лексика, сленг, діалектизми, вигуківі конструкції тощо. Крім цього, важливим є засвоєння саме в середовищі експресивного забарвлення мовлення, інтонування висловлювання залежно від ситуації уживання. Своєрідне занурення в мову дає змогу засвоїти її не лише як систему лексичних та граматичних форм, а й як живий багаторівневий організм.

В умовах чужомовного середовища вивчення мови загалом обмежується аудиторною та позааудиторною роботою. У цьому разі важливим є забезпечення навчально-методичною літературою, доцільно та ефективно з методичного погляду організований процес навчання тощо. Однак саме в умовах іншомовного середовища важливої ролі набувають саме автентичні матеріали. Крім активного використання їх під час занять, потрібно скеровувати та зацікавлювати студентів-іноземців певними джерелами для всебічного засвоєння мови та позамовних контекстів. У цьому разі важливо вибрати якісні джерела інформації, особливо це стосується теле- та радіоматеріалів, інтернет-ресурсів, газетних публікацій, художніх текстів, а також текстів пісень. Водночас варто демонструвати іноземним студентам вияви інакшості, альтернативності для порівняння та для того, щоб вони знайшли цікаві саме для них речі. Зацікавлення завжди підвищує мотивацію вивчення мови, тому такий підхід є виправданим та обґрунтованим. Студенти середнього та вищого рівнів володіння мовою уже мають сформовані уподобання і зацікавлення в різних царинах україністики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Cug J-P. Cours de didactique du francais langue étrangère et seconde / J-P. Cug, I. Gruca. – Grenoble : Presses universitairesde Grenoble, 2005. – 454 p.
2. Dakowska M. Psycholingwistyczne podstawy dydaktyki języków obcych / M. Dakowska. – Warszawa : Wyd. Nauk. PWN, 2007. – 206 s.
3. Jakobson E. Creating Authentic Materials and Activities for the Adult Literacy Classroom / E. Jakobson, S. Degener, V. Purcell-Gates. – Boston : National Center for the Study of Adult Learning and Literacy, 2003. – 126 p.
4. Sanderson P. Using newspapers in the classroom / P. Sanderson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – 275 p.
5. Smuk M. Definicje i redefinicje materiałów autentycznych – perspektywa podmiotowa ucznia / M. Smuk // Języki obce w szkole. – 2013. – № 1. – S. 76–81.
6. Tomczuk D. Metody audiowizualne i media w nauczaniu języków obcych / D. Tomczuk // Języki obce w szkole. – 2012. – № 3. – S. 31–36.
7. Clandfield L. Using Newspapers in the Classroom / L. Clandfield, D. Foord [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.transitionsabroad.com/publications/magazine/0601/teaching_english_overseas_using_newspapers_classroom.shtml

Стаття надійшла до редакції 06.02.2014

доопрацьована 11.02.2014

прийнята до друку 18.02.2014

USING AUTHENTIC MATERIALS IN THE STUDY OF UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN A NON-UKRAINIAN SPEAKING CONTEXT

Mariya Redkva

*Jagiellonian University,
Chair of Ukrainian Studies,
14 Św. Krzyża Str., Cracow, 31-023, Poland
Phone: +48888873451
e-mail: redkva_m@ukr.net*

This article deals with the problem of outlining the concept of authentic materials, their classification and analysis of their importance in didactics. Some methods and ways of their application in teaching Ukrainian as a foreign language in a non-Ukrainian speaking context are described based on selected types of authentic materials.

Key words: Ukrainian as a foreign language, communicative approach, socio-cultural component, authentic materials, didactic materials, native speaker, level of language competency.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АВТЕНТИЧЕСКИХ МАТЕРИАЛОВ ИЗУЧЕНИИ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО В УСЛОВИЯХ ИНОЯЗЫЧНОЙ СРЕДЫ

Мария Редьква

*Ягеллонский университет,
кафедра украинистики,
ул. Св. Кишжа, 14, 31-023 Краков, Польша
тел.: +48888873451
эл. почта: redkva_m@ukr.net*

Очерчено понятие автентических материалов, дана их классификация, проанализировано их значение в дидактике. На основании некоторых типов автентических материалов описаны методы и способы их использования в преподавании украинского языка как иностранного в иноязычной среде.

Ключевые слова: украинский язык как иностранный, коммуникативный подход, социокультурный компонент, автентические материалы, дидактические материалы, носитель языка, уровень владения языком.